

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

היתר לפנות לרשות לניירות ערך בתלונה על ברוקר שהונה

תיק ממונות מס' 1272-סח

(מחד' כו אלול)

נושא הדיון

א' השקיע כסף בחב' העוסקת במניות בארה"ב, אצל אחד העובדים בחב'. הוא התנה עם העובד - בכתב שנחתם ע"י שני הצדדים - לקנות ולמכור מניה מסויימת בזמנים מסויימים, לפי מה שחישב כדי להרויח. הם קבלו עליהם - בעל פה - שהרב סילמן מב"ב יהיה הבורר ביניהם אם יהיו להם חילוקי דעות. לאחר זמן נודע לא' שהעובד לא עמד בתנאי ההשקעה וגרם לו להפסדים, וא' תבע אותו לבורר, אך העובד דרש לדון בבי"ד מסויים בארה"ב, ולאחר שהצדדים דנו שם דחה בית הדין את תביעתו של א' בגלל פגם הלכתי בכשרות הכתב שחתמו ביניהם. א' ערער על הפס"ד בפני הרב ס' בטענה שנימוקי הפס"ד מוטעים מהבחינה ההלכתית, ואף צירף פס"ד של בי"ד אחר המאשר את תוקפו המחייב של אותו כתב. העובד טען שאחרי הפס"ד של ביה"ד בארה"ב אין מקום לערער עליו, והרב ס' פסק שאכן יש מקום לדיון חוזר, אלא שהוא מסתלק מהענין, ועליהם לדון בבי"ד אחר. העובד דוחה את כל הפניות ואינו מוכן לחזור ולדון בענין.

א' פנה לבית דין זה בבקשה לאשר לו פניה למוסד הבוררות הפנימי של הרשות לניירות ערך בארה"ב (N.A.S.D. או S.E.C.), שלפי ההסכם החוקי שיש לכל אחד מהמשקיעים ברשות, הסמכות לדון בסכסוכים בין המשקיעים לחברות הוא במוסד הבוררות של הרשות (אלא שבמקרה זה היה לא' הסכם נוסף עם העובד לדון בפני הרב ס'), ומאחר שהעובד אינו מוכן לחזור ולדון עמו בד"ת, האפשרות היחידה היא לתובעו ברשות לניירות ערך בארה"ב. א' מציג היתר בכתב מהגר"מ שפרן לכך, וכן מכתב מהרב ס' המתיר לכל בי"ד לדון בבקשת ההיתר הנ"ל. א' טוען שבבקשה זו יש לו לא' דין נתבע, ועל התובע לבוא אחריו לבי"ד זה.

משנה, ואין לריך לומר באופן שהצ"ד היה של יחידים ולא של שלושה. כל עוד לא תוקן מקום ועד כזה, לא נראה לדון בערעור על פסקי צ"ד אחרים. ועיי' פס"ד ירושלים כרך ח עמ' שמה.

ב. כתב הסמ"ע סי' כו ס"ק יא עפ"י תשו' הרא"ש דאם כתב בפירוש צ"ד שמתחייב נפשו לדון עכ"פ לפניו, אם אין למלוה זכות בזה לא חל ע"ז הקנין, דהו"ל קנין דברים, אבל אם יש למלוה זכות בזה אין צידו כח לחזור בו, דהקנין חל על נכסיו שנשתעבדו לו על אותו זכות שקיבל עליו לדון לפני דייני עכו"ם, ולא מלאתי מי שחולק ע"ז. ע"כ. ותמה צ"ט"ז שם דהא הרא"ש כתב בהדיא בכלל יח סי' ד דמה שנהגו לכתוב בצטרות בין צדין ישראל בין צדין אומות, ל"ל שלא בא לעצור על ד"ת אלא כגון שהוא אלם וכו'. ע"כ. וכן נחלקו צסי' סא סעי' ו על מש"כ צשו"ע שם שטר שכתוב בו שיש ראות למלוה לירד לנכסיו לזה בין צפניו בין שלא צפניו בלא ראות צ"ד ובלא שומא והכרזה אינו ראוי לעצור על דברי תורה לירד לנכסיו וכו'. וכתב הסמ"ע ס"ק יד דהיינו דוקא שאין מנהג פשוט בעיר לירד בלי ראות צ"ד ובלא שומא, אז י"ל דאף דכותבין כן בצטרות לא היתה דעתו אלא כשלא ימלא דיין, אבל אי מנהג פשוט כן בעיר, אזלין בתריה כיון דקיבל כן עליה צטרות וכו'. וכתב הט"ז וכבר כתבתי סי' כו דדברים תמוהים מאד כתב בזה וכו' משא"כ בליך לפני הדיינים עכו"ם שיש איסור אפילו אם שניהם מסכימים ע"ז בפירוש, ודאי הקנין בטל בזה אפילו יש תנאי בפירוש. ע"כ. ובציאור הגר"א ס"ק כג בליקוט כתב: דנראין דברי הסמ"ע דוקא שלא לעצור על דברי תורה אבל לעצור על ד"ת לא מהני תנאי, וכ"ש מנהג דלא מהני כה"ג, דדוקא לחייב מה שפטרה תורה או לפטור מה שחייבה תורה אמרינן מנהג מצטל הלכה אבל לא לעצור על מה שאסרה תורה. ע"כ.

וכדעת הסמ"ע כתב גם צנתה"מ סי' סו סעי' כה ס"ק לד דאם קבל עליו צ"ד שצ"ח שמקבל עליו כל דין שהוא דין גויים, יכולין הישראל לדון כל זכות שיש צדיני הגויים יותר מדיני ישראל כיון שקיבל עליו לחייב נפשו בזה, כמש"כ הסמ"ע צסי' סא ס"ק יד ורמז שם לסו"ם שסט בהגהה, ושם נאמר מצואר דהישראל שהיה חייב לגוי והגוי מכר השטר לישראל דהישראל יפסקו מה שהיה מרויח צדיניהם יותר מדיני ישראל. וע"כ הוא מהאי טעמא כיון דחייב עלמו לגוי והגוי ודאי עפ"י דיניהם יעשה הרי הוא כאילו פירש שמחייב עלמו בכל דבר שהוא צדיניהם, משו"ה הישראל הקונה יש לו כל זכות שצדיניהם. וכ"כ הנתה"מ צדין הנותן מתנה ליורשו וא"ל ואחריו לפלוני, שפסק הרמ"א צשו"ע סי' רמח סעי' א עפ"י הריצ"ש סי' נב דאם עשה הלוואה במקום שנהגו לדון בערכאות של עכו"ם ובאו אח"כ לדון צדיני ישראל, לא אמרינן דירושא אין לה הפסק. וכתב הנתה"מ ס"ק ג דעיקר הטעם דכיון שנהגו כן הוי כאילו פירש שנותן לשם מתנה ולא לשם ירושה.

וכ"כ הרעק"א בגליון השו"ע סי' ג צ"ס שו"ת מהרש"ך ח"א סי' רכט שאם מנהג המקום ללכת לדון אלל אחרים ולא לצ"ד יכול לך אחד לטעון הכי והדין עמו כי לכתחילה הסוחרים דעתם היא ללכת אלל אחרים לדון אז מנהג מצטל ההלכה ומותרים לילך אלל אחרים. וכ"כ שו"ת משנת רבי אליעזר ח"צ דף כ אות מא.

אמנם התומים ס"י כו ס"ק א כתב על תקנת הקהל צענין ח"כ שיש רשות לצע"ד לדון אלל המשפט ערכאות, ותמה התומים מי התיר להם להם זה, דאף דאמינא דהואיל ותקנו הקהל הוי כאילו הסכימו כל צני העיר וקיצלו עליהם, הא אפילו כולם מרולים אסור להתייקר שם ע"ז וכו'. וכ"כ צעי חיי ח"א ס"י קנח דאפילו למ"ד צממון המנהג מצטל הלכה צנ"ד לא הוי מנהג מצטל ואין הולכים אחר המנהג משום דהוי מילתא דאיסורא לדון בערכאות וכו'. ושאף המהרש"ך לא התיר לא התדיין צפני הערכאות.

וכן דעת החזו"א, ע"י חזו"א צ"ק ס"י י אות ט דמס"כ הרמ"א צס"י שסט ס"י"א דלקח שטר מן העכו"ם יש לו כל זכות העכו"ם שהיה לו צדיניהם, היינו באופן שיש דינא דמלכותא, אבל כשאין ד"ד ישראל שלקח מידו חייב לציית דינא. ואפילו במקום שהסכימו עליהם צני העיר לדון לפני הדיוטות כתב צחזו"א סנהדרין ס"י טו סוף אות ד דאין צהסכמתם ממש, עיי"ש דצמקום שאין ציניהם גמיר כלל, והמחו עליהם אנשים שלא למדו כלל תורה שידונו כפי משפט צני אדם צשכלס כדי שלא יזדקקו לערכאות, תקנת הלצור כן, אבל אינם רשאים לקבל עליהם חוקי עמים או לחוקק חוקים, שהשופט כל דין שלפניו לפי הנראה אליו זהו צכלל פשרה ואין ניכר הדבר שעצבו מקור מים חיים לחלוצ צורות נצצרים, אבל אם יסכימו על חוקים הרי הם מחללים את התורה וע"ז נאמר אשר תשים לפניהם ולא לפני הדיוטות, ואם יסכימו צני העיר ע"ז אין צהסכמתם ממש, ואם יכופו ע"ז משפטם גזלנותא ועושק ומרימים יד צתורת משה. ע"כ (וע"י חזו"א חו"מ לקוטים ס"י טז אות ה דכל קנינים שנעשו צין איש לרעהו צארצנו הקדושה לריכים לדון עפ"י ד"ת אע"ג דצדיניהם אין לו זכות).

וכן לידד הגר"א הרצוג צפסקים וכתבים חו"מ ס"י כ, וכ"פ צפד"ר כרך יח עמ' 88 ואילך עפ"י כמה אחרונים, ופס"ד ירושלים כרך ח עמ' כ (וע"י דרכי חושן עמ' כד-כה צס הגרני"ק צענין צי"ד פנימי של הצורסה ליהלומים, ועוד מחצרים שזינו צס' כסאות לצית דיד ס"י צ).

ע"כ צנידון דידן שהמוסד לצוררות פנימית של רשות נירות הערך צארה"צ יש להם צי"ד משלהם הדנים את החצרים צרשות לפי החוק ועל פי דיני הראיות הנהוגים בערכאות, הגם שלפי החוק מחוייבים כל החצרים לדון שם, כיון שהדבר נוגד את דין התורה, הן צדיני הראיות והן צחיוצי הקנסות ושאר עונשים, הרי לפי הט"ז והתומים והגר"א והחזו"א אסור לדון לפניהם, ואין צכח החוק לצטל ד"ת. ואף לסמ"ע אין קבלתו מועלת לדון לפניהם אלא אם יש למלוה זכות צזה דהקנין חל על נכסיו שנשתעצדו לו על אותו זכות שקיבל עליו לדון לפני דייני עכו"ם, אבל אם אין למלוה זכות צזה לא חל ע"ז הקנין דהו"ל קנין דצרים. וכ"ש כשאח"כ הסכימו ציניהם - צעל פה - לדון צד"ת, ודנו צצ"ד, נראה שצכך ציטלו את ההסכס הראשון לדון צמוסד לצוררות הפנימי של הרשות, וע"י לצושי מרדכי תנינא אצהע"ז ס"י נג (לויין צמפתח השו"ת של אולנה"פ חו"מ ס"י יצ אות כצ ס"ק ו) דכיון שהשוו הצדדים לפסיקה שניה מחלו פשרה הראשונה.

אברהם דוב לויין.

ב

הנה בזה שהלך התובע ודן אלל הבי"ד דשם, האם בזה ויתר על ההסכם מראש שהיה לו לדון אלל הרצ הראשון, אם חתם שקבל הפס"ד שפיר ויתר, אבל אם לא חתם, הגם דנימא דבעלם התביעה שם ויתר על הזכות, י"ל שאין מזה ראיה, דחשב דאם יפסיד יחזור ויתבע, אף דבעלם הליכה לבי"ד מרלון הוי בגדר קבל עליה, א"כ בזה שקבל הוי ויתור, אך י"ל דכיון דנהגו לחתום ולא חתם זה גופא מראה שלא ויתר, ושפיר יכול לתבוע את הנתבע שוב בא"י אלל הרצ הראשון. אך יל"ע מה עם הדין דבי"ד בתר בי"ד לא דייקא ואסור לבי"ד אחר להתערב, והשאלה על הרצ הראשון כילד פגם לבי"ד הראשון, וכן השאלה לבי"ד דנן. ונראה דליכא חשש כלל. דהמקור לדין זה הוא משו"ת חזה התנופה שהביא הד"מ סוף סי' כ, ויש כמה סברות בנד"ד דשאני: א. יש פוסקים דבזה"ל דהרבה לא בקיאים לא נאמר הדין הזה. ב. באופן שמוכח הטעות כה"ג לא נאמר הדין הנ"ל. ג. אם יש לתבוע טענות חדשות לא נאמר הדין. ד. יש פוסקים דאם טוען הבע"ד דהבי"ד טעה בדבר המפורש ויכול להוכיח זאת, לא נאמר הדין, וזה מבוסס עפ"י ראיות מגמ', דהא יש הלכות שבי"ד גדול ממנו מחזירו, עיי' בס"י כה, ויש עוד סניפים להקל, צפרט בזה"ל שנפרטו הגדרים, צפרט בארה"צ שיש הרבה דיינים דלא שנו ולא גמרי ולא סברי והם בגדר "אשירה" המצוה"ל בעו"ה, ואכ"מ, וצפרט לבי"ד דלא הוחזק כבי"ד מוסמך אפשר לכתחילה לצדוק אחריו [ועיי' בקובץ הפוסקים סי' יט עמ' נב ואילך].

ובנידון פניה ל-N.A.S.D. אם דינו כערכאות, הנה צפת"ש סי' ג מביא מהרש"ך דשרי לדון אלל בי"ד של סוחרים, אמנם בערך שי שם חולק על המהרש"ך. ובשו"ת צעי חיי כתב דגם המהרש"ך לא התיר ללכת לערכאות כאלה, דלא כהצנת הערך שי בדברי המהרש"ך [ולגבי צתי דין של ממונים על שכנים, יש מהאחרונים שהתירו, עיי' לין אליעזר חי"א סי' לג].

שמשון גרוסמן.